Małopolsko

Trasa Wychodnego Frontu 1. Svetovej Vojny

Trasa Wychodnego Frontu 1. Svetovej Vojny

Trasa Wychodnego Frontu 1. Svetovej Vojny

Trasa Wychodnego Frontu 1. Svetovej Vojny

Książ Wielki

[1–2] Pałac w Książu a wojenské ošetrovňa na parkovom cintoríne. Strelci z 1. Kádrovej kompánie Poľských legií sa do obrany Książ Wielki dostali 7. augusta 1914. V **Pałaci w Książu** [1], výrazne mocnej renesančnej rezidencii rodiny Myszkowskich a Wielopolskich, bolo ubytovaných 144 strelcov z 1. Kádrovej kompánie a 9. augusta sem zavítal aj józef Piłsudski. Renesančná budova bola postavená v rokoch 1585–1596 podľa projektu známeho architekta Santiho Gucci, neogotická aréna bola pridaná počas prestavby v 19. storočí.

1. svetová vojna prinútila aj **vojenské ošetrovňa na parkovom cintoríne** [2] vybudovať tretie oddelenie. Ranení boli umiestnení aj umiestnené na farov od schodu, pri západnom múre cintorína. Sú tieto hroby z 19. storočia, ktoré sú v prevažnej miere zachované, boli postavený nahrobok z granitu s pamiatkovou tabuľou. V hrobe boli pochovaní 16 vojaci: 9 z rakúsko-uhorských vojsk, 5 z ruských a 2 neznámeho príslušníctva. Nepoznáme dátumy ani úkonov, ktoré tu mali, ale nedaleko dediny Książ Wielki sa konali v tiež na jeseň v roku 1914 a v menšej miere aj do polovice roku 1915.

Pałac w Mirowie – Kompleks Biblioteka Mirowa, ul. Mirowa 10, tel.: +48 12 38 38010, http://muzeum-zwierzyniec.pl – Pałac otwarty od 1 kwietnia do 31 października 2017 roku: wtorek–niedziela 9:00–17:00 godzin, poniedziałek – ostatni piątek w Książu Wielkim, ul. Jana Lasskiego – GPS N 50° 26' 41.8", E 20° 00' 40.0".

Miechów

[3–4] Vojenské ošetrovňa z obdobia 1. svetovej vojny v pobočke Rovníkovo za železničnou. Oddiely vojenednej služby I. kádrovej kompánie vošli do Miechowa už 7. augusta 1914. K kompánii sa 9. augusta pripojil ďalší oddiel, ktorý spolu s józefom Piłsudským vošli do sídla opustil Krzeszowice. V Miechove z obdobích strieľacích skupín bol vytvorený prípravný, v neskorších mesiacoch osmaćmi (ôsmi) III. ktorého veliteľom sa stal Edward Rydz-Śmigły. Pri jižnom opitnom farskom cintoríne, na ktorom dlho zachovaná budova sa nachádza **vojenské ošetrovňa z obdobia 1. svetovej vojny** [3] a presnejšie jeho zvyšky – väčšina múrov, ktorá bola určená na civilné hroby. Dodnes sa zachoval drevený krž a pamiatková tabuľa. Leží tu primajmenšom 520 ruských a 124 rakúsko-uhorských vojakov. Podľa počas bojov v rokoch 1914 a 1915, najmä však počas ruskej ofenzívy „garnoho valca" v novembri 1914.

Aj legionárom z 1. Kádrovej kompánie je venovaný **pomník Bojovníkom za nezávislosť** [4] z roku 1916, ktorý stojí na miechovskom náměstí. Socha vzletaného orla je umiestnená na vrchu vysokého kamenného obelisku. Na ňom je krížť vo vavrínovom venci a nápis po poľsky a nemecky: *Na pamiatku hrdinov všetkých národností, ktorí padli v miechovskom okrese v rokoch 1914–1915.*

Vojenské oddelenie – farský kostol v Miechowe, ul. Piłsudskiego – GPS N 50° 20' 40.0", E 19° 41' 0.0"; Pomník Bojovníkov za nezávislosť, ul. Piłsudskiego – GPS N 50° 20' 32.7", E 19° 41' 0.0".

Kalis

[5] Vojenské cintorín Ogonów. Na vojenskom cintoríne Ogonów (18) v Kalisiu spočíva 855 vojakov, ktorí padli v dňoch 18.–27. novembra 1914 alebo neskôr umreli vo vojenskej nemocnici vo Wielkom Medzi 773 rakúsko-uhorských a 2 ruski vojaci, 3 z Arménsky gen. Victora Dankla patria Česi, Rakúšania, Poľaci, Maďari a Slováci. Bol tu pochovaný aj poľský legionár. Medzi ruskými vojakmi bol aj vojakov z 9. Armády gen. Platona Letičevského. V novembri 1914 sa ruská ofenzíva na Kraków a Sliezsko, tzv. parný valec, prihlásovala k jure Krakowsko-Częstochowskej. Oddiely 9. Ruskej armády, ktorý Kalisz Strelecký zvať: (populárne nazývaný Strelec), tzn. polovojenskú organizáciu, ktorá mala byť zakladom Poľských ozbrojených sil. Po výbuchu 1. svetovej vojny zo strieckých oddielov (Strelca, ale aj iných podobných organizácií) vznikli Poľské **legie**, ktorí bojovali po boku ústredných štátov proti cárskemu Rusku.

Symbolickým začiatkom poľskej cesty k nezávislosti počas svetovej vojny bolo odpochodovanie **1. Kádrovej kompánie** Strzelca z Krakowa. Táto prvá, od jamborešov povstania, poľská vojenská formácia vypochodovala v deň, keď Rakúsko-Uhorsko vyporedalo vojnu Rusku, dňe 6. augusta 1914 z krakovských Okradinov v ľudáckej hranici s Ruskom v Michałowicach, a odtiaľ do mesta Kielce. Tých niekoľko desiatok členov Strelca a iných strieleckých organizácií z Haličie malo v Kongresovom kráľovstve vyvolať protiruské povstanie.

Krátko na to 2. kompánia (iší dňšie strelecké oddiely spolu s Piłsudským. Bohužiaľ však jeho plány vyvolať povstanie v Kongresovom neboli reálne – čo spozorovali ruskáši veliteľia. Poľiadali dokonca, aby ruskové oddiely boli zlikvidované a zaručené do rakúsko-uhorskej armády. Zahrnali tomu pôsobiaci v Haliči politické strany. Vďaka nim už 16. augusta 1914 bol utvorené Poľské légie, ktoré po boku Rakúsko-Uhorska malo bojovať proti Rusku, ktorému sa v tom prihlásil so svojimi strieľcami a podriadil sa hlavne tým hlavnému národnému výboru.

Namiesto dvoch plánovaných légií – Východnej légie a Západnej légie, vznikla v lete 1914 iba Západná. Českovo však stále silnejšie oddiely Západnej légie začali bojovať v skade jedného plyku, ktorému veliť Józef Piłsudski. V polovici decembra roku 1914, vďaka neustálemu bojovému vychovávkov vznikla **1. brigáda Poľské légie**, ktorú veliť Piłsudski, pyšlenný na veliteľa brigády.

Medzitým rakúsko-uhorskí veliteľia prehodili do Východných Karpát utvorené v septembri 1914 nové plyky légie (II. a III.), kde na jeseň a v zime vieli ľažké boje. Tam v máji 1915 boja z nich vytvorená **II. Brigáda**, nazývaná „Karpatskou". Vtedy tiež vznikla aj **III. Brigáda**, vytvorená zo IV. a VI. pluku poľej légie.

Pochod Strzelcov (1912), arch. MLP

Kamionka Mała

[26] Vojenský cintorín č. 368 na vrchu Jablonko. Je to reprezentatívna nekropoľa 1. Kádrovej kompánie cintorínovského okruhu, ktorá nazývel Gustav Lauko, ktorý bol poprvý, ktorý veľmi vysoko na nachádza hlavná časť cintorína s kaplnkou – maurozleum pluku Muhra, ktorý v tvare dodnešnej kaplnky. Pochovaní tu boja vojaci z 1. a 2. kadrovej kompánie, ktorí sa zúčastnili bojov v Karpatoch v rokoch 1914–1915. Pri pražnica – stále pred 2. svetovou vojnou rodina premiesla telesné pozostatky hrdinu do vlasti. Ináčšie, medzi dynamiky hrobmi sú pamätník s betónovou guľou, postavený na mieste smrti plukovníka Jakubovského a hrobmi s dvomadrobných hrobcích po ruských vojakoch, i nemecký a 247 ruských vojakov. Ku okrúhlej kamenej terase na druhej strane cesty stojí obelisk s krížom. Kedysi sa odtiaľto rozprestieral výhľad na mesto a po 2. svetovej vojne tu bol postavený cintorín vojakov Červenej armády. Trochu nižšie pod hlavnou cestou cintorín vojakov 1. svetovej vojny a na nachádza hlavné pamätník – tichý kamenný obelisk venovaný pamäti rotmajstra ignáca Leonarda Tchórznického. Pomník venovala rodina na mieste, kde pravdepodobne zahynul.

Vojenský cintorín č. 368 v Limanowej-Jabłonci, foto: J. Gotlach

Krzywopłoty – Bydlin

[6] Hrobové bitky pri Krzywopłotoch a ošetrovňa legionárov na parkovom cintoríne v Bydline. V zalesnenom okolí Hory sv. Kříže pri Krzywopłotoch v dňoch 16.–19. novembra 1914 dodlo k strete legionárov z 1. Pluku pešiaka a rakúsko-uhorských vojakov z cárskeho 9. Armádou gen. Leničkého. Pasívne spravenie zvyšku rakúsko-uhorských vojak zaprčinilo veľké straty Poľakov.

Na farskom cintoríne v Bydline, na východnej strane Hory Svätého kříža sa nachádza veľké **osobnaia legionárov** s ukázkou lymkanným krížom. Medzi 46 padlými vojakmi Poľských légií tu leží aj poručík Paderewski, ktorý sa v rokoch 1914–1917 bol zúčastnil ako kiaviristu Ignáca Jána Paderewského. Na tomto cintoríne sa takisto nachádza vojenské oddelenie s troma hromadnými hrobmi z 284 rakúsko-uhorských a ruských vojakov. Trochu vyššie, na druhej strane cesty na zalesnenom vrchu sa tiež zracaina nevoľno **mapa** okolo Kterého sú vidieť **svrčky zákopov**.

Oddelenie legionárov na farskom cintoríne v Bydline – GPS N 50° 23' 16.3", E 19° 24' 0.0".

Jancrot – Ciepłice

[7] Vojenský cintorín Jancrot – Ciepłice. Na cintoríne v Ciepłicach leží 204 rakúsko-uhorských a 561 ruských vojakov. Na jure Krakowsko-Częstochovskej je tento cintorín z hľadiska počtu pochovaných v čase 1. svetovej vojny najväčší. Na vychod a na sever od neho sa v lese zachovali **línie zákopov** a na západ – Geši **mierkovej línie**.

Okolie Ciepłice a Jangrotu bolí v novembri 1914 arénou ťažkých bojov medzi rakúsko-uhorskými a ruskými armádami. Ťažkosti sa dodali aj v prostiekoj spôsobili v obdivoch družinách veľké straty a dodlo largot niekoľkokrát prechádzala z rúk do rúk – V Krakowe z 1. Rakúsko-uhorskej armády tu bojoval s štítnymi ruskými gardovými divíziami. Rakúsky útok zo 17. novembra v lese severne od Ciepłic priniesol úspech a umožnil zajať ľažiaca na severnej strane lesa dediny Gołaczewy. Boje prebiehali tiež na rozsiahlej Suloszowickej náhornej plošine medzi Suloszowicou, Jangrotom, Trzyciążom a Zadrożem.

Vojenský cintorín Jangrot – Ciepłice – GPS N 50° 19' 43.3", E 19° 43' 37.0".

Skała

[8–9] Vojenské cintoríny na parkovom cintoríne a pomník Józefa I. 1. svetovej vojny.

Pamiatkovo bojov, ktorých sa nedialeko Skały v novembri 1914 zúčastnili oddiely rakúsko-uhorských a ruských vojakov sú tri. **Vojenské oddelenia** [8] na farskom cintoríne v Skale. Boli tu pochovaní rakúsko-uhorskí a ruskí vojaci. Na jednom z vojenských oddelení v súčasnosti stojí nevoľká drevená strieľka chránica krížu, na druhom je postavený krížť zo železných zakrivených ruských nábojníc. Pred vchodom na cintorín bol po vojne postavený **pomník Józefa I. svetovej vojny** [9] Je venovaný obyvateľom Skały, padlým počas bojov za nezávislosť alebo zahynným v jamárovom postaní a cez obdobie svetových vojen. Zo Skały pochádzali aspoň 4 legionári, ktorí padli na východnom fronte Veľkej vojny v roku 1914 počas bojov na jeseň a v zime či. pri Krzywopłotoch – na pomníku je pretvorená im venovaná pamiatková tabuľa.

Vojenské oddelenie – farský cintorín v Skale, ul. Rzeźnicza – GPS N 50° 13' 34.2", E 19° 51' 31.7"; Pomník Józefa I. Svetovej vojny, ul. Zaskowska/Rzeźnicza – GPS N 50° 13' 34.5", E 19° 51' 33.2".

Kalwaria Pacławska

[10] Dva vojenské cintoríny. Prvý cintorín sa nachádza na západnej strane dediny. Je to bromadný hrob vo trave kurhanu zakončený malým betónovým krížom. Funkciu opitoteria spĺňa reťaz rozpätá medzi kamennými stĺpcami. Tento cintorín v pomník com vo trave kapínky je položený na druhej strane dediny. Vďaka napisy sa nachádzajú tu 4 hroby, kde je pochovaná 1 ruská vojak. Nie je známy presný počet zabitých pochovaných na týchto cintorínoch – známe je iba to, že spolu tu leží 583 rakúsko-uhorských a 461 ruských vojakov.

Ruskí vojaci zastúpili ku ktlačovým pozíciám rakúsko-uhorskej obrany V dňoch 16.–18. novembra 1914 tu prebiehali boje s vytrvalými gardajskými divíziami cárskej armády, ktoré dokázali tak ľažko na bojnety. V dedine sa bojovalo doslova o každé gazdovstvo, ktoré sekr neznížil chen alebo delostrelecké bombardovanie.

Vojenský cintorín v Rzeplinie pri ceste do Ciasnorz – GPS N 50° 12' 37.2", E 19° 43' 37.7"; Vojenský cintorín v Rzeplinie pri ceste do Kraśniarc – GPS N 50° 12' 36.6", E 19° 54' 1.1".

Michałkowice

[11] Obelisk na hranici Rakúskeho a Ruského žárodu. Cez Michałkowice prechádzala dlhodobá hranica medzi rakúskym a ruským záborom. V lete 1914 túto hranicu prekročila 1. Kádrová kompánia Poľských légií smerujúca na Kielce, ciefom boja o nezávislosť Poľska.

V roku 1936 bol v Michałkowicach postavený obelisk s nápisom: *Na tomto mieste na cestách Poľsko Piłsudského, Prvá Kádrová kompánia Poľských légií dňa 6. augusta idúc do boja o česť a slobodu vlasti zbúrala bronzové nápisy ruského okupačného štátu.* Takto legionári symbolicky odvrhli stanovené pred vyše 100 rokmi rozdelenie Poľska medzi tri mocnosti. Pre ich geniu sa bolo podstatné, že cieľ ich bojov je nielen odstrániť okupantské orgány ale zlúčiť poľské úsne na a získať nezávislosť.

Obelisk na hranici rakúsko-a ruského zárovu, Michałkowice-Komora – GPS N 50° 20' 22.3", E 19° 58' 09.9"

Krakow

[12–13] Tráva Pevnosti Krakov. Rakúske ľažné orgány vyhlásili mesto Krakov za pevnosť v roku 1856. Po rekonštrukcii sa pevnosť Krakov stala najväčšou pevnosťou v celom Rakúsko-Uhorsku. Počas bojov na jeseň 1914 odohrala významnú úlohu v zastavení ruskej ofenzívy „parného valca". Tráva, ktorá zlučuje 38 pevností a veľa menších militaristických a opevnených objektov, v značnej miere vedie cez tzv. rokádovú cestu tj. cesta, ktorá zaručuje spojenie medzi jednotlivými častami pevnosti. Boli oznámení farbami habsburskej monarchie. Jitou a cernou. Tráva sa skladá z **dvoch hlavných obvrvaním [12]** (60 km) a **zvláštna [13]** (41 km). Tvorí ju pozdĺž vonkajšieho prstenca brehu Visly od pevnosti Mogila, cez pevnosť Krakov a ďalej na západ od na Bielany, skadiaľ sa tvrdza cez Las Wolski a vrch Sikornik na Salwator. Juhný jsek sa pevnosti leitiace juhne od Visly: od pevnosti Lasówka, ďalej pevnosti Jużej časti vonkajšieho prstenca a ďalej na západ, odkiaľ pozdĺž Visly sa vracia na podhorské Krzemionki, a koniec sa pri neobyčajnej pevnosti svätého Benedikta – GPS N 50° 02' 35.0", E 19° 57' 26.4".

Zaťatok severného jseku Tray Pevnosti Krakov: Pevnosť Mogila, Igołomnia – GPS N 50° 02' 58.8", E 20° 04' 18.2"; koniec jseku: Zakopie – GPS N 50° 03' 08.9", E 19° 54' 47.9". Zaťatok juhného jseku Tray Pevnosti Krakov: Krzesławice ulic Bydlena a Golskiego, v GPS N 50° 02' 33.4", E 19° 52' 07.8"; koniec jseku: Pevnosť svätého Benedikta – GPS N 50° 02' 35.0", E 19° 57' 26.4".

Rzeplin

[14] Dva vojenské cintoríny. Prvý cintorín sa nachádza na západnej strane dediny. Je to bromadný hrob vo trave kurhanu zakončený malým betónovým krížom. Funkciu opitoteria spĺňa reťaz rozpätá medzi kamennými stĺpcami. Tento cintorín v pomník com vo trave kapínky je položený na druhej strane dediny. Vďaka napisy sa nachádzajú tu 4 hroby, kde je pochovaná 1 ruská vojak. Nie je známy presný počet zabitých pochovaných na týchto cintorínoch – známe je iba to, že spolu tu leží 583 rakúsko-uhorských a 461 ruských vojakov.

Ruskí vojaci zastúpili ku ktlačovým pozíciám rakúsko-uhorskej obrany V dňoch 16.–18. novembra 1914 tu prebiehali boje s vytrvalými gardajskými divíziami cárskej armády, ktoré dokázali tak ľažko na bojnety. V dedine sa bojovalo doslova o každé gazdovstvo, ktoré sekr neznížil chen alebo delostrelecké bombardovanie.

Vojenský cintorín v Rzeplinie pri ceste do Kraśniarc, fot. K. Biesiada

Łużna-Pustki

[15] Pevnosť Rzeszowskaja. Nachádza sa medzi dolinami dvoch riek: Visly a Dlubne, je to typická jednovojenská delostrelecká pevnosť. Tento objekt bol postavený už v 70-tych rokoch 19. storočia ako dreveno-zemný bunker. Súčasný vzhľad vďačí prestavbe v rokoch 1881–1886 a neskôrším modernizačným prácam. Vlaždová brána opevnená kasárni bola zakrytá tzv. rohmi, čiže druhom malý bašty určenej k blízkej obrane. Hneď po vypukniutí veľmy veľká pozstavenú poľských pevností a zásoby medzi nim a susednými pevnostami, ako je napríklad pevnosť Przemyśl.

Spolu so vzdialenosťou o priblížne 200 m pomocnou pevnostou a susednými opevneniami pevnostnej Przemyšľa. Pevnosť bolo zaradené do objekt vzad v decembri 1914 na seba hlavný úder ruského vojska na Krakov. Pevnosť sa ostatnom vojkom dlaní, ktoré sa sústredili práva na týchto pozíciách, kľúčových pre obranu juhovýchodného sektora tejto pevnosť Krakov praktickly nestretol.

V súčasnosti je dnes objekt v súromných rukách, je činný ale nepristupný návštevníkom.

Pevnosť Rzeszowska – Mládežnícky dom kultúry pevnosť 49 „Rzeszówiec", ul. Na Błonie 27B, tel.: +48 17 8617169, info@muzeumrzeszowa.pl, zbiory są udostępniane w godzinach otwarcia domu kultury – GPS N 50° 05' 51.3", E 20° 02' 28.4".

Tuszów Narodowy

[16] Pevnosť Tuszów. Vznikla v roku 1879 ako zemný kryt, vďaka prestavbe získal podobu veľkej obrnenej pevnosti. Odlišuje z toho stavby pevnosť Tuszów Narodowy. Tráva, ktorá zlučuje 38 pevností a veľa menších militaristických a opevnených objektov. v značnej mere vedie cez tzv. rokádovú cestu tj. cesta, ktorá zaručuje spojenie medzi jednotlivými časťami pevnosti. Boli oznámení farbami habsburskej monarchie. Jitou a cernou. Tráva sa skladá z **dvoch hlavných obvrvaním [12]** (60 km) a **zvláštna [13]** (41 km). Tvorí ju pozdĺž severného brehu Visly od pevnosti Mogila, cez pevnosť Krakov a ďalej na západ od na Bielany, skadiaľ sa tvrdza cez Las Wolski a vrch Sikornik na Salwator. Juhný jsek sa pevnosti leitiace juhne od Visly: od pevnosti Lasówka, ďalej pevnosti Jużej časti vonkajšieho prstenca a ďalej na západ, odkiaľ pozdĺž Visly sa vracia na podhorské Krzemionki, a koniec sa pri neobyčajnej pevnosti svätého Benedikta.

Pevnosť Tuszów – Mládežnícka Boja na sestrálisat, ul. 3 Maja 7, tel.: +48 12 4334731, zbiory można dodać do pevnosti prebiehajú rekonštrukcie – GPS N 50° 06' 26.0", E 19° 58' 14.1".

Boconiowce

[41] Vojenský cintorín č. 138. Cintorín, ktorý navrhol Jan Szczepkowski, vzhľadom na architektonické riešenia patrí k jedinečným pamiatkam v 1. svetovej vojne. Kaplnka sa nachádza v Bol založený na strmom svahu na vrchu stavba s rozhľadňou terénu. Hroby sa nachádzajú na dvoch terasách vymaných v svahu. Hroby sú z troch strán obklopený múrom, zozadu zatvorením (chorou) výšou mesa o podľa kamenné. Vstupné brány sú z kamenných kvádrov, cylindrické pseudobasty, prikryté kužeľovitými šindľovými strieškami. Cintorín je miestom posledného odpočinku 87 padlých vojakov z rakúsko-uhorskej a nemeckej armády.

Na jar v roku 1915 frontí ešte nedaleko dediny Bogoniowice na línii Szczepkowski, vzhľadom na architektonické riešenia patrí k jedinečným pamiatkam v 1. svetovej vojne. Kaplnka sa nachádza v Bol založený na strmom svahu na vrchu stavba s rozhľadňou terénu. Hroby sa nachádzajú na dvoch terasách vymaných v svahu. Hroby sú z troch strán obklopený múrom, zozadu zatvorením (chorou) výšou mesa o podľa kamenné. Vstupné brány sú z kamenných kvádrov, cylindrické pseudobasty, prikryté kužeľovitými šindľovými strieškami. Cintorín je miestom posledného odpočinku 87 padlých vojakov z rakúsko-uhorskej a nemeckej armády.

Na jar v roku 1915 frontí ešte nedaleko dediny Bogoniowice na línii vrchu po vychodnej strane Białej doliny, nad dedinou Turskou. 2. mája 1915, čiže prvého dňa gorlickej bitky tam ruské poručiac zdolili na sedlo Bogoniowice a ďalej ustúpili z Bogoniowic – dokonca hrubinó gionárov z 1. a 8. Pluku pechoty I Brigády Poľských légií. Bitka, ktorá sa konala v dňoch 22.–25. decembra 1914, bola jednou z epizód ruskej „vianočnej" ofenzívy. Sú tu pochovaní 159 rakúsko-uhorskí a 239 ruskí vojaci (najmä Poľiaci z ruskej ľudovej Poľska).

Vojenské cintoríny č. 138 v Bogoniowicach, foto: J. Gotlach

Zakliczyce

[42] Vojenský cintorín č. 293. Cintorín, ktorého projektantom je Robert Motka, patrí do VIII. brzeského cintorínového okruhu. Tento objekt je zaujímavý tým, že je to jediný cintorín v celom zátore nemeckého cintorínovej vojenskej Haliči, ktorý bol od základov postavený dve po vojnovom židovského pokoja (ne židovské cintoríny). Cintorín vo tvare obdĺžnika je ohradený hrubou kovovou reťazou rozpätou medzi betónovými stĺpcikmi. Náhrobky z ľažeho betónu majú tvar mace s Dávidovou hviezdou a sú symetricky rozmiestené v skupinách po 5 – 6, maja 100 cm – 5, maja 100 cm. Na jednom kamenná stena s pamätníkom nápisom v nemeckom jazyku: *Ihnen zu Ehren, kniech krieg prinešli ktoré zom zosnulým, sa hodnú osvoiu naše vítanie.* – Spočka tu 11 rakúsko-uhorských vojakov a 1 ruský kurt pochodoobe padol počas bojov v decembri 1914 alebo v ďalších mesiacoch, keď sa front gorlickej bitky zastavil nedaleko Zakliczyna.

Vojenský cintorín č. 293 v Zakliczynie, fot. J. Gotlach

Łużkowce

[44] Vojenský cintorín č. 171. Najznámejšie objekt V1arnovského cintorínového okruhu navrhli Siegfried Heller a Heinrich Schotz. Cintorín je obklopený kamenným múrom so šindľovou strieškou. Tento múr prekonávajú tri mohutné vstupné brány s vysokými a rozbitými terénu. Cintorín je miestom posledného odpočinku 87 padlých vojakov z rakúsko-uhorskej a nemeckej armády.

Na jar a v máji 1915 frontí ešte nedaleko dediny Bogoniowice na línii vrchu po vychodnej strane Białej doliny, nad dedinou Turskou. 2. mája 1915, čiže prvého dňa gorlickej bitky tam ruské poručiac zdolili na sedlo Bogoniowice a ďalej ustúpili z Bogoniowic – dokonca hrubinó gionárov z 1. a 8. Pluku pechoty I Brigády Poľských légií. Bitka, ktorá sa konala v dňoch 22.–25. decembra 1914, bola jednou z epizód ruskej „vianočnej" ofenzívy. Sú tu pochovaní 159 rakúsko-uhorskí a 239 ruskí vojaci (najmä Poľiaci z ruskej ľudovej Poľska).

Vojenský cintorín č. 171 v Łowczówku, arch. Oblastná staniceto v Tarnove

Tarnov

[46] Pevnosť Brzeskerno vojska. Stojí za prizemným pavilónom na území ulic Lotnicza a Mickiewicza ulic Piłsudskiego a Słowackiego. Mohutná nerománska stavba bola postavená v roku 1855 r. Špecifické pre vojenské zdravotníctvo. Predným sa posádková nemocnica nachádzala na ulici Mickiewicza mesiac tam bol umoriť nasledovať. Cez 1. svetovú vojnu sa v Tarnove – ako prifrontovom meste – nachádzali mnohé vojenské nemocnice a nayzznamenávajú mala svoje miesto práve tu. Budova nemocnice sa charakterizovala chodbami s vysokými klenbami a veľkými izbami pre pacientov. Počas ruskej okupácie tu pracovalo niekoľko poľských lekárov, ktorí po opätovnom zajatí mesta v ruskom zákorí nemocnice armádou boli odvinení z kolaborácie s okupantom. Aj v neskorších rokoch stavba bola spojená s vojenskou medicínou: v medzivojnovom období tu vznikla Garnizónová izba chorých, a počas 2. svetovej vojny tu pôsobila vojenská nemocnica. Dnes je táto budova známa ako Palác mládeže a nachádza sa tu mládežnícky kultúrny dom.

Pevnosť Siemiakowo vojska, pl. Odar Katynia – GPS N 50° 05' 48.1", E 20° 59' 29.9".

Architektúra a tvorcovia vojenských cintorínov

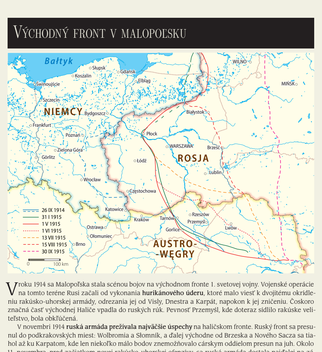

Vrtko 1914 sa Malopoľska stala scénou bojov na východnom fronte 1. svetovej vojny. Vojenské operácie na tomto tereine Rusi začali od vykonania **hurikánového útoku**, ktorý viedol k dvojtýždňovému riešiu rakúsko-uhorskej armády, odrezania jej od Visly, Dnestra a Karpát, napokon k jej zničeniu. Coskoro značná časť vychodnej Haličie vypadla do ruských rúk. Pevnosť Przemyśl, kde dotiaľ sídlilo rakúske veliteľstvo, bola obkľúčená.

V novembri 1914 **ruská armáda prežívala najväčšie úspechy** na haličskom fronte. Ruský front sa presunul do podkrakovských miest: Wolbromia a Słomnik, a ďalej východne od Brzeska a Nowého Sącza sa tiahol až ku Karpatom. Kde len niekoľko malo bodov znemožňovalo cárskym oddielom presun na juh. Okolo 11. novembra, pred začiatom novej rakúsko-uhorskej ofenzívy, sa ruská armáda dostala najdalej na západ, pričom zahnula skoro šesť sedmín Haličie a skoro celé Poľské kráľovstvo a tak susedila s nemeckými hranicami. Od 16. do 19. novembra doslo v severných častiach regénu Malopoľska k bitke pri Krzywopłoch. Poľským legionárom a rakúsko – uhorským vojakom sa vtedy podarilo zastaviť ruský pochod na západ a na severo od Krakova.

Počas **bitky o Krakov** sa ruské vojská dostali až k bodu, ktorý bol po bojoch zvečnený obeliskom na vrchu kaim a 6. decembra 1914 frontová línia prebiehala iba 10 km od námestia Rynek Główny. Takisto 6. decembra 1914 poslednýkrát v decembri 1914 ruskovi, ktorý sa pokúsil o ďalší pokus o útok na Krakovskú bitku zastavila Poľská legie. Tieto vedie na severo od Krakova na bojiská severo-východnej časti Krakovska, ktoré sú zjednotené v Malopoľskú legie. Tieto vedie na severo od Krakova na bojiská severo-východnej časti Krakovska, ktoré sú zjednotené v Malopoľskú legie.

Ruskovská bitka zastavila hlavný ruský úder a rakúsko-uhorským vojakom terazi ešte definitívne o zadržanie pomeho voiska; ako bola nazývaná ruská ofenzíva a to tom 2. a 12. decembra 1914 malí rozhodnúť bojové cieľ Krakova. Tieto boje poznáme ako **bitka pri Łapanowy a Limanowej**. Bolo to bitka, ktorá rozhodo o ďalšiemu osudu Haličie.

Takisto v decembri, v dňoch 22.–25. sa **bitky pri Łowczówku** začatníla 1. Brigáda légií Zrážka nepriateľských armád na tej časi zadržala ruské sily smerujúce na západ, vďaka čomu mohli Rakúšania rozniť front na línii Tarnov – Gorlice. Front sa na **dlhé mesiace upokojil** a – prvý krát v dejinách – sa zmenil na obranné poziície s línami zákopov, bunkrov, rezervných pozícií atď. Zmena nastala až po **bitke pri Gorlicach**, ktorá sa konala v dňoch 2.–5. mája 1915 a viedla k jarnejšiemu prelomeni frontu v dejinách Europy. V dôsledku bitky pri Gorlicach rakúske a nemecké vojská vytlačili ruské oddiely na vychod a dotiahli ich k stupu.

V máji 1915 korpusy 1. Rakúsko-uhorskej armády, ktorá pôsobila na severnom brehu Visly začali následovať **ustupujúce ruské vojská**. Po osloboďení Przemyla a Lvova to takmer viedlo k celkovému zrúteniu ruského frontu na juhu. Na konferencii v Baranowiczach, ktorej sa zúčastnil sám car Mikuláš II. sa rozhodlo o tom, aby Poľské kráľovstvo sa udržalo čo najdlhšie, pričom by sa treba bolo ustoriť na bojoch v severozápadnom fronte. Avšak už 5. augusta ruské vojská museli opustiť Varšavu, pretože im hrozilo obkľúčenie.

V dôsledku jarno – letnej ofenzívy ústredných štátov sa do rúk Nemcov a Rakúšanov dostala takmer celá Haličie, Poľské kráľovstvo, Litva a Kurónsko.

Malopoľská cesta k nezávislosti

Pred vypuknutím 1. svetovej vojny, roky v Haliči plynuli v hôrčiej politickej atmosfére. Jednym z prúdov, ktorý získával stále väčší vplyv, bolo hnutie za nezávislosť. Jeho predsedom bol politický emigrant z Ruska **Józef Piłsudski**. Narodil sa v roku 1867 v Ivie (medzivoľko Vilniaus), a už počas štúdia v Charkove za zapojil do činnosti ruského revolučného hnutia. Za údajní účasť v pripravách atentátu na cára, strávil pár rokov vo väznenstve na Sibíri. Po návrate sa angažoval v sociálnickie hnutie, ale Coskoro uznal, že socialistickí idejí mají slúžiť ako cesta k nezávislému Poľsku. V roku 1911 Piłsudski v Krakove zakotil Strelecký zväz (popularne nazývaný Strelec), tzn. polovojenskú organizáciu, ktorá mala byť zakladom Poľských ozbrojených sil. Po výbuchu 1. svetovej vojny zo strieckých oddielov (Strelca, ale aj iných podobných organizácií) vznikli Poľské **légie**, ktorí bojovali po boku ústredných štátov proti cárskemu Rusku.

Symbolickým začiatkom poľskej cesty k nezávislosti počas svetovej vojny bolo odpochodovanie **1. Kádrovej kompánie** Strzelca z Krakova. Táto prvá, od jamborešov povstania, poľská vojenská formácia vypochodovala v deň, keď Rakúsko-Uhorsko vyporedalo vojnu Rusku, dňe 6. augusta 1914 z krakovských Okradinov v ľudáckej hranici s Ruskom v Michałowicach, a odtiaľ do mesta Kielce. Tých niekoľko desiatok členov Strelca a iných strieckých organizácií z Haličie malo v Kongresovom kráľovstve vyvolať protiruské povstanie.

Krátko na to 2. kompánia (iší dňšie strelecké oddiely spolu s Piłsudským. Bohužiaľ však jeho plány vyvolať povstanie v Kongresovom neboli reálne – čo spozorovali ruskáši veliteľia. Poľiadali dokonca, aby ruskové oddiely boli zlikvidované a zaručené do rakúsko-uhorskej armády. Zahrnali tomu pôsobiaci v Haliči politické strany. Vďaka nim už 16. augusta 1914 bol utvorené Poľské légie, ktoré po boku Rakúsko-Uhorska malo bojovať proti Rusku, ktorému sa v tom prihlásil so svojimi strieľcami a podriadil sa hlavne tým hlavnému národnému výboru.

Namiesto dvoch plánovaných légií – Východnej légie a Západnej légie, vznikla v lete 1914 iba Západná. Českovo však stále silnejšie oddiely Západnej légie začali bojovať v skade jedného plyku, ktorému veliť Józef Piłsudski. V polovici decembra roku 1914, vďaka neustálemu bojovému vychovávkov vznikla **1. brigáda Poľské légie**, ktorú veliť Piłsudski, pyšlenný na veliteľa brigády.

Medzitým rakúsko-uhorskí veliteľia prehodili do Východných Karpát utvorené v septembri 1914 nové plyky légie (II. a III.), kde na jeseň a v zime vieli ľažké boje. Tam v máji 1915 boja z nich vytvorená **II. Brigáda**, nazývaná „Karpatskou". Vtedy tiež vznikla aj **III. Brigáda**, vytvorená zo IV. a VI. pluku poľej légie.

Pochod Strzelcov (1912), arch. MLP

Pevnosť Krakov

Pevnosť Krakov (nem. Festung Krakau), ktorá odobrala dôležitú úlohu v bitkách z konca roka 1914 severne a juhne od hlavného mesta Malopoľska, dodnes prekvapuje rozmachom založenia. Tento jedinečný komplex militaristických objektov vznikol v rokoch 1848–1916. Prvá etapa zakončila 26. mája 1856, vtedy tiež rakúske orgány oficiálne uznali Krakov za pevnosť. V prednešcer výbuchu Veľkej vojny bol Krakov najväčšou pevnosťou v stredovýchodnej Europe a jej základná posádka riadila 12. tisíc osôb. Hlavne Poliakov. Na pleche vyše 500 km bolo rozmiestnených 176 objektov – fortifikácie, bunkre, delostrelecké batérie, kasárne, sklady a vojenské nemocnice. V Rakovicíach už v roku 1912 vznikol prvý vojenské letisko, jedno z prvých v Europe. Neodškľetlivosť súčastiu pevnosti bola takisto síef cieľ s mostmi. V rámci prípravy pevnosti na vojnu, vojenské orgány nariadili výstavbu vojenských opevnení, bez ktorých by pevnosť vo vojenských podmienkach nemohla pôsobiť. Aby to bolo možné, treba bolo utvoriť nielen síef zákopov a zásekov pred a medzi vonkajším prstencom ale aj ďalšiu budovy nachádzajúce sa v popredí pevnosti – v roku 1914 takto bolí zničené mnohé domy a gazdovstvá, vrátane dvoru v Pękowiciach, ktorý stál pred pevnostou č.44a.

Centrom pevnosti bolí a dodlo – tiež dlhou jmiť Wawel – a obkolesovali ju prstence opevení. Prvý vznikol v 60-tych rokoch 19. storočia a nachádzal sa len 600–800 m od hlavného námestia Rynku Głównego. Patrí k nemu baštia III Kópiec, a trasa tohto prstenca je prerušená Aleją Trzech Wieszczów. Konkajšie pásmo opevnení vzniklo na prelome 19. a 20. storočia, nachádzalo sa od centrum mesta 11 km. Patria k nemu pevnosti Kosocice, Pastwitie, Tonie a Grębałów.

Známy spisovateľ a vojenský korešpondent Ferenc Molnár v januári 1915 takto písal o pevnosti Krakov: *Silno vybrnojená pevnosť stojí na stráži na nemecko-rakúsko-uhorskej hranici.

Malopoľsko

Trasa Východného Frontu 1. Svetovej Vojny

www.szlakpierwszejwojny.visitmalopolska.pl

LEGENDA

1 km 0 4 8 km

- pomník (alebo obelisk); nemocnica na Trase Východného Frontu 1.Svetovej Vojny
- cintorín; prírodná pamiatka na Trase Východného Frontu 1.Svetovej Vojny
- bojisko (alebo miesto odpochodovania) na Trase Východného Frontu 1.Svetovej Vojny
- múzeum; posádka (alebo kasárne) na Trase Východného Frontu 1.Svetovej Vojny
- historická pamiatka; pevnosť (alebo tvrdza) na Trase Východného Frontu 1.Svetovej Vojny
- 2 Trasa Východného Frontu 1.Svetovej Vojny; číslo opisaného objektu
- kostol (alebo zvonica); pravoslávny kostol (alebo zvonica) na Trase Východného Frontu 1.Svetovej Vojny; komplex stavieb: dvor na Trase drevenej architektúry
- kemp
- turistická informácia
- kostol; pamiatkový kostol: murovaný, drevený, pamiatkový kláštor
- pravoslávny kostol; pamiatkový pravoslávny kostol: murovaný, drevený; synagóga
- historická mestská štruktúra; hrad sprístupnený pre verejnosť, hrad nesprístupnený pre verejnosť
- ruiny hradu: sprístupnené pre verejnosť, nesprístupnené pre verejnosť
- palác; dvor sprístupnený pre verejnosť, dvor nesprístupnený pre verejnosť
- technická pamiatka; iná architektonická pamiatka; hradisko; múzeum
- vojenský cintorín z obdobia Prvej svetovej vojny; bojisko; židovský cintorín; tvrdza pevnosti Krakova
- objekt UNESCO
- terény pre skalolezcov; jaskyňa sprístupnená pre verejnosť
- prírodná rezervácia; prírodne zaujímavý objekt
- hranica národného parku; hranica chránenej krajinnej oblasti
- prírodné kúpalisko; stredisko vodných športov; jazdecké centrum
- kúpele; čerpacia stanica
- horská chata; mládežnícka chata
- lyžiarske stredisko; lyžiarsky vlek
- pešie trasy PTTK
- štátna hranica; hranica malopoľského vojvodstva
- diaľnica; mýtnica
- dvojpruhová cesta 1.triedy; cesta 1.triedy
- dvojpruhová cesta II.triedy; cesta II.triedy
- lokálne asfaltové cesty
- železničná trať: v prevádzke, mimo prevádzku
- zastavaný terén; priemyselná zóna
- rieky; jazero alebo rybník; trajekt
- letisko, športové letisko

Vydavateľ:
Maršałkowský úrad Malopoľského vojvodstva,
Department turistiky, športu a propagácie
ul. Basztowa 22, 31-156 Kraków
www.visitmalopolska.pl
Názvrh: Anna Niedźwieńska
Koordinácia: Małgorzata Czapla
Spolupráca: Małgorzata Kozak

Vydavateľstvo:
Amistad Sp. z o.o.
ul. Skolarska 13/7, 31-043 Kraków
tel./faks: + 48 12 4229922
biuro@polskaturystyczna.pl
www.polskaturystyczna.pl

Text: Krzysztof Browski, dr Krzysztof Mroczkowski
Verzia konzultácie: dr hab. Michał Baczkowski, dr Krzysztof Mroczkowski, dr hab. Andrzej Olejko
Preklad: Summa Linguae
Výkonný riaditeľ: Ewelina Wolna
Redakcia: Aurelia Hohubowska
Oprava: Teresa Lachowska
Fotografie: Krzysztof Browski, Małgorzata Czapla, Jan Gomoła, Joanna Gorlach, Piotr Jasion, Rafał Korzeniowski, Joanna Nowosztawska-Gyałókay, Múzeum Armii Krajowej, Múzeum Poľského letectva , Okresný úrad v Tarnove, Michał Piotrowski (arch. snímate „Poklady Malopoľska"), Wikimedia Commons
Návrh obálky, grafická koncepcia: Michał Tincel
Vykonanie máp: Wydawnictwo Kartograficzne „Compass", www.compass.krakow.pl
Aktualizácia máp: Dawid Kwoka
Redakcia mapy: Aurelia Hohubowska
Sklad: Krzysztof Hosaja, Michał Tincel
Tlač: Drukarnia Pasaż

Krakov 2013, ISBN 978-83-64155-13-0

1. Palác v Mirove – Książ Wielki [A7]
2. Vojenské oddelenie na farskom cintoríne – Książ Wielki [A7]
3. Vojenské oddelenie na farskom cintoríne – Miechów [A6]
4. Pomník Bojovníkov za nezávislosť – Miechów [A6]
5. Vojenský cintorín Ogonów – Kališ [A4]
6. Miesto bitky pri Krzywopłotach a oddelenie legionárov na farskom cintoríne – Bydlin [A4]
7. Vojenský cintorín Jangrot – Cieplice [B4]
8. Vojenské oddelenia na farskom cintoríne – Skała [B5]
9. Pomník Obeti 1.svetovej vojny – Skała [B5]
10. Vojenské cintoríny v Rzeplíne (pri ceste do Cianovíc – a; pri ceste do Krasieńic – b) [B5]
11. Obelisk na hranici rakúsko-a ruského záboru – Michałowice-Komora [C4]
12. Trasa pevnosti Krakov, severný úsek [C5–6]
13. Trasa pevnosti Krakov, južný úsek [C5–6]
14. Pevnosť Grębałów – Krakov [C6]
15. Pevnosť Krzesławice – Krakov [C6]
16. Pevnosť Tonie – Krakov [C5]
17. Pevnosť Rajsko – Krakov [D6]
18. Pevnosť Kosocice – Krakov [D6]
19. Pevnosť Prokocim – Krakov [D6]
20. Komplex skladov c. k. armády – Krakov [C6]
21. Múzeum Poľského letectva – Krakov [C6]
22. Oleandry – miesto odpochodovania I. Kádrovej kompánie – Krakov [C5]
23. Obelisk na vrchu Kaim – Krakov [D6]
24. Vojenské oddelenie č. 381 na mestskom cintoríne – Wieliczka [D6]
25. Vojenský cintorín č. 308 – Muchówka [D8]
26. Vojenský cintorín č. 357 – Kamionka Mała [E9]
27. Pomník Stretnutia generácií – Chyszówki [E7]
28. Dom Mieroszevských, miesto pobytu Józefa Piłsudského – Limanova [E9]
29. Vojenský cintorín č. 366 – Limanova [E8]
30. Vojenský cintorín č. 368 na vrchu Jabłoniec – Limanova-Jabłoniec [E9]
31. Dvor Moravských – Marcinkowice [E10]
32. Vojenský cintorín č. 352 – Marcinkowice [F10]
33. Dub Slobody – Nový Sącz [F10]
34. Vojenský cintorín č. 350 – Nový Sącz [F10]
35. Oddelenie legionárov na mestskom cintoríne – Nový Sącz [F10]
36. Vojenský cintorín č. 60 – Małastów [F13]
37. Regionálne múzeum PTTK I. Łukasiewicza – Gorlice [E13]
38. Vojenský cintorín č. 91 – Gorlice [E13]
39. Vojenské cintoríny č. 123 a 122 – Łużna-Pustki [E12]
40. Vojenský cintorín č. 118 – Staszkówka [E12]
41. Vojenský cintorín č. 138 – Bogoniowice [E12]
42. Vojenský cintorín č. 293 – Zakliczyn [D11]
43. Komplex vojenských cintorínov (č. 191 – a; č. 192 – b; č. 193 – c) – Lubinka a Dąbrówka Szczepanowska [D11]
44. Vojenský cintorín č. 171 – Łowczówek [D12]
45. Pomník Neznámeho vojaka – Tarnov [C12]
46. Bývalá vojenská nemocnica – Tarnov [C12]
47. Bývalé rakúsko-uhorské kasárne – Tarnov [C12]
48. Bývalé sídlo veliteľstva rakúsko-uhorskej posádky – Tarnov [C12]
49. Palác Sanguszkovcov, bývalé sídlo štábu ruských vojsk – Tarnov [C12]
50. Vojenské cintoríny č. 200 – a; č. 201 – b; č. 202 – c; č. 202a – d; č. 203 – e) – Tarnov [C11, C12, D12]